

Анвар ЖАВЛОНОВ

A sepia-toned photograph of a mountain range with a bird in flight. The mountains are rugged and covered in snow or light-colored rock. A dark bird is captured in mid-flight against the sky on the left side of the image. The overall tone is warm and historical.

ТОҒ
БУРГУТИ

Анвар ЖАВЛОНОВ

ТОҒ БУРГУТИ

Ҳикоялар ва қисса

“YANGI NASHR” НАШРИЁТИ
ТОШКЕНТ – 2010

84(5Ў)6
Ж14

Жавлонов, Анвар.

Тоғ бурзути: ҳикоялар ва қисса / А. Жавлонов. – Т.: Yangi nashr, 2010. – 248 б.

ББК 84 (5Ў)6

Сирдарёлик заҳматкаш ижодкор Анвар Жавлонов кўп йиллардан бери турли мавзуларда қалам тебратиб келар, бироқ кўндан-кўн ҳикоя ва қиссаларини, ҳажвияларини, мақолаларини эълон қилишига шошилмасди. Балки шу сабаблидир, шу кунгача у кишининг иккита кичик-кичик ҳикоялар тўплами Тошкент ва Гулистонда чоп этилганди, холос. Ҳолбуки, Анвар аканинг ёзганларини тўпласангиз, жилд-жилд китоблар бўлиши аниқ. Мазкур тўпламга муаллифнинг сара асарларидан намуналар жамланди.

ISBN-978-9943-330-75-7

© “YANGI NASHR” нашриёти

ҲИКОЯЛАР

БЕКАТДАГИ ТИЛАНЧИ

1

...Йўловчилар бир пасда ғойиб бўлишди-қолишди – бамисоли қумга сингган сув томчиларидай. Мурод перронда андак серрайиб тургач, темир йўл вокзали майдончасининг нариги томонидаги “Шоҳбекат” ёзувига кўзи тушди-ю, шу томон юрди.

Тонг-саҳарлиги боисми, кўчаларда одамлар деярли учрамасди. Мурод кенггина йўлни кесиб ўтгач, маҳобатли шоҳбекат томон шошилмасдан кела бошлади.

– Садака радди бало... Хайр қилинг, ўғлим...

Бу ҳазин ўтинчни эшитган Мурод сесканиб бошини ён томонга бурди. Шундоқ автобуслар тўхтайдиган майдончанинг бошланишида, бетон устунга суяниб олган, серямоқ эски чопон, кир-чир оёғига йиртиқ калиш илиб олган, шусиз ҳам кичик серажин юзини бетартиб ўсиб кетган пахмоқ соқоли муштдайгина қилиб кўрсатаётган тиланчи қоп-қора, ингичка қўлларини чўзганча нола қилиб турарди.

“Шамдек эриб бораётган чол...”

Бу ўхшатиш қайдан хаёлига келди – буни Муроднинг ўзи ҳам тушунмади. Аммо мажози кўнглига ўтиришдими, сал ўзига келди-да, энди гадойга бемалол тикилди. У чап кўлини яланг асфальтга тираб, бутун оғирлигини шу тарафга ташлаб олган, афтидан, бундай туриши ўзини янада афтодаҳол кўрсатишини савқи табиий ила ҳис қилса керакки, сира туришини ўзгартирмасди. Тиланчи эски рўмолчага мана шундай эски ва гижимланган майда

пулларни номига ўраб, устига тош бостириб қўйгандики, бу манзара нечукдир Муродга дўппайиб турган қабрни эслатди.

Мурод чўнтагидан пул чиқариб, қарияга узатди. Пулни бениҳоя миннатдорчилик ила олаётганини билдириш учун қаддини сал эгган тиланчи миннатдорчилигини сўзда ҳам билдириб қўйиш учун бошини кўтарганча қўлларини дуога очишга уриниш асносида Муроднинг юзига кўз ташлади-ю, бақрайиб қотиб қолди. Муроднинг назарида чол кўрқиб ҳам кетди, шекилли.

Чол дуо қилмади. Тўғрироғи, нимадир деб оғиз очмоққа уринди, бироқ дуо қандайдир узук-юлуқ товушлару чийиллашга ўхшаш бир нима эшитилди. “Бечора соқов ҳам, шекилли...” деган фикр ўтди Муроднинг кўнглидан. Баайни шу фикрни тасдиқлагандай, гадоё шоша-пиша, гижим пулларни тушириб-сочиб, ундан багтар ваҳимага тушган аҳволда рўмолчасини қўйнига тикди-ю, шипиллаб бу ердан йўқолди. Фақат у бино ортига бурилаётган маҳал эҳтимол бехосдан, эҳтимол атайин шу томонга бир кўз ташлаб олган эди; Мурод бу қонталаш чағир кўзларда қандайдир таниш бир сиймони кўргандай бўлди. Ва ушбу туйғу баробарида қалбга қандайдир нохушлик, алам оқиб киравердики, Мурод беихтиёр яна бир сесканиб кетди. Ҳа, бу одамнинг нимасидир таниш эди, айни пайтда, гира-шира қалқиётган хотирада недир бир ваҳм, кўрқинч бордай эдики, баайни юрак увишиб-увишиб ушбу сирнинг сирлигича қолишини истаётгандай...

Мурод хомуш тортиб қолди. Сўнг оғир ўйлардан қутулолмай, бу кичкинагина шаҳарчани пиёда айланиб чиқмоққа қарор қилди. Санаторияга ҳар икки соатда битта автобус жўнаши йўлланмада ёзиб қўйилганди, шу боис шошилмаса ҳам бўларди.

Уфқда кувёш юз кўрсага боришчи асносида кўчаларда одамлар сони кўпая борди. Мурод бир чойхонага кириб, водийча мулозамат ила югуриб чиққан оқ яктакли, оппоқ соқолли нуроний отахоннинг қўлидан бир чойнак чой олиб ичди.

Мурод яна шаҳарча айланди. Аммо у ҳар қанча тиришмасин, бояги тиланчининг чағир кўзларини сира унутолмасди. Ҳа, шубҳасиз, таниш нигоҳ...

Мурод юриб-юриб яна шохбекатга келиб қолди. Сўнг азбаройи қизиқиши устун келиб, эрталаб гадой ўтирган жойга борди. Бироқ чол йўқ эди. Мурод бўшашиб атрофга аланглади ва эрталабдан буён тик оёқда юргани боисми, бекатнинг шундоқ ёнгинасидаги чойхонага бориб озроқ ҳордиқ чиқармоққа аҳд қилди.

Мурод каттагина толни айланиб ўтиб, энди чеккадаги сўри томон йўналган маҳал излаган одамини кўриб қолди. Гадой чол сўри ёнида эгилинқираб турар ва балиқ еяётган бир ўрта ёшлардаги одамга мўлтираб қарарди. Мурод жойида таққа тўхтаб қолди.

Ниҳоят, балиқхўр безор бўлди, шекилли, майда нон бўлақларию балиқ қолдиқларини хонтахтадан берироққа суриб тиланчига “ол” ишорасини қилди-да, чойнак жўмрагига пул қистиргач, фотиҳа қилиб ўрнидан турди. У пойабзалини кияётган маҳалдаёқ, гадой хонтахтадаги нарсаларга шиддат билан ташланиб, уларнинг ҳаммасини бир газетага шоша-пиша ўраб олди. Сўнг атрофга ўғринча аланглаганча – афтидан, чойхоначи йигитдан чўчийди чоғи – чойнак жўмрагидаги пулни олди-да, унинг ўрнига учта эски пулларидан тикиб кўйди.

Ногаҳон Муроднинг миясига чақин ургандай бўлди. Ҳа, тиланчи ваҳима ичида уёқ-буёққа аланглаб, нарсаларини кўйнига тикаётган маҳал, Мурод уни таниди. Бу ўша Ҳасан чавандоз эди...

Бошида чидаб бўлмас оғриқ турган Мурод қайтиб келиб, бекат ёнидаги ўриндиққа ўзини ташлади-ю, беихтиёр инграб юборди.

Ҳа, у йиллаб кутган қасос дақиқалари етиб келганди. Етиб келганди: у сон-саноксиз бор орзу қилгани, ҳаттоки қандай ўч олиши-да қайта-қайта кўз олдига келиб лаззат туйган интиқом дақиқалари...

Муроднинг қўллари мушт бўлиб тугилди...

Форишлик Тангри полвонга Худо бериб қолди – ён-атрофдаги жами қишлоқ-овуларнинг энг сулув қизи Хадичага уйланди. Эҳҳе, тик қад, қайрилма қош, узун киприкли, сочи тақимига тушадиган бу тиниқ юзли қизнинг не-не харидорлари бор эди! Аммо мана шу қиз Тангри полвондан одамлар бориб туриб, она қизи кўнглига қўл солиб кўриш учун кирганида аввалги сафарларгидек изиллаб йиғламади, қип-қизарганча, ерга қараб тураверади. Сукут – ризолик аломати. Она ичкаридан илжайиб чиқиб келди...

Не-не йигитлар аламдан сочларини юлиб қолаверишди. Тангри полвон Хадичани олиб кетаверди. Не-не бахтсиз харидорлар келин-куёв йўлини тўсмоқчи бўлишди, не-не аламзадалар куёвнинг қорнига пичоқ санчмоқчи бўлишди, не-не юраксиз йигитлар тоғдан тош юмалатиб карвонни кунпаякун этмоқ бўлишди. Бироқ Тангри полвон кўкрагини кериб юрадиган йигитлардан эди, ҳатто ушбу режалар лоф-қофи билан айтилганда ҳам, илжайиб тураверди, жуда ваҳима қилаверишса, “Омон бўлсак кўрамиз-да”, деб қутулди.

Тангри полвон бежиз ўзига ишонмаган экан – тўй силлиққина ўтди. Ҳатто кўнгилли кўриқчилардай қишлоқнинг у бошидан бу бошига бориб-келиб юрган оқсоқоллар ҳам мамун бўлишиб, уй-уйларига тарқалишди.

Келин-куёвнинг чилласи чикди-ю, Тангри полвоннинг кагта опасининг етти яшар ўғилчаси Мурод тоғасининг уйида кун бўйи қолиб кетадиган бўлди. У янгасига гоҳ молхона тозалашга, гоҳ сизирларга сув беришга кўмаклашар, кўйиб берса, ҳовлини чангитиб супуришдан ҳам тоймас, аммо келинчак ҳай-ҳайлаб униинг бундай қилишига йўл қўймас, чопкиллаб келиб супургини қайниси қўлидан олганча, ундан юмшоқ оҳангда ўпкалаб кўяр, умуман, қишлоқда ўсган эмасми, юмушнинг бари Хадичаниннг ўзидан ортмасди. Мурод янгаси билан гаплашиб ўтиришни яхши кўрарди. Айниқса, ҳар замон-

хар замон икковлон қолишган маҳал келинчак кўзларини юмиб олганча, оҳиста хониш қилиб қолганда, болакай жуда яйраб кетарди.

...Ўша йили киш оёғида Форишнинг ўзига тўк одамларидан бири бўлган Шокир қассоб ўғлига катта суннат тўйи қилди. Элчилик, узоқ-яқиндан оқиб келган кўноқлар хеш-уруғларнинг ҳовлиларига бўлиб берилди. Тангри полвонга хотинининг ҳамқишлоғи Ҳасан чавандоз меҳмон бўлиб келди. Тангри полвон полвон битта ширбоз сўйди, отни олиб чиқиб яккамихга боғлади, негаки тўк от кўп чополмайди, бунинг устига, от яккамихда кўп тезаклайди.

Чағир кўзини қадаб туравериши боисми, Муродга унчалик ёқмаган меҳмон яхшилаб ёнбошлаб олгандан кейин, уй бекаси ҳар гал нарса олиб келганида сездириб-сездирмай унга суқланиб қараб-қараб кўяётганин илғаган Мурод уни баттар ёмон кўриб қолди. Полвон бўлса меҳмоннинг кўнглини олиш билан овора, дам ўтмай чиқиб отдан ҳам хабар олиб келади. Айниқса, шундай пайтлари чавандоз қаддини ростлайди, маънодор томоқ киради, бскани гапга солмоқчи бўлади. Аммо Хадича қандай тез кирган бўлса, шундай тез чиқиб кетади, меҳмон ҳаддидан ошаётганини сезгач эса, остонадан туриб нарсаларни Муродга узатадиган бўлди. Шунда чавандоз болакайга ёмон ўқрайиб қаради...

Тангри полвон билан меҳмон бир хонада ётди. Негадир ранги ўчиб кетган Хадича Муродни хонасида олиб қолди.

Эртаси куни ширчайни Хадича остонага кўйиб кетди. Тангри полвон ҳайрон бўлди, лекин индамасдан бориб олиб келди.

Полвон тўйда хизмат қилайин деб сал олдинроқ кетди. Хадича Муродни бир қадам ёнидан жилдирмади. Меҳмон чой, сувми-айронми баҳона қилиб сўраганида Муродни зинғиллатди, ўзи хонага яқин келмади. Буни кўриб чавандоз баттар жигибийрон бўлди, бир-икки марта ёмон сўкиниб кўйди. Шу алам таъсиридами, чавандоз улоққа кетаётиб, ҳовлидан чиққан маҳал узангига оёқ тираб қаддини ростлади-да, девор оша дўқ қилди:

– Барибир меники бўласан. Ана шунда кунингни кўрсатаман...

Муродни пинжига олиб турган Хадича қалтираб кетди, бироқ миқ этиб овоз чиқармади. Фақат орадан бироз ўтгач, рангига қон югуриб, ўзига келгандан сўнггина Муродни бағрига босиб қулоғига шивирлади:

– Бориб тоғангизга айтинг, бугун улоқ чопмай қўя қолсин...

Ўзига топшириқ берилганидан қувониб кетган Мурод тўйхонани айланиб ўтасола, улоқ чопилаётган дала томон елди. Бироқ у этиб келганида улоқ аллақачон бошланганди.

Улоқда Қозоғистон, Тожикистондан келган таникли чавандозлар ҳам бор эди. Бироқ улоқнинг ўзига яраша қонун-қоидалари билан бир қаторда, эл кўзидан яширинроқ қинғирликлари ҳам мавжуд. Бир жойдап келган чавандозларнинг бир-бирларини қўллашлари бошқа масала, бундан ташқари, зўр келганда рақиб чаккасига қамчи дастаси билан урилади, ичига туз солинган така, яъни улоқни эгарга боғлаб олиш мумкин...

Улоқ авжида эди. Дастлабки, ёш чавандозлар зот айириши тугаб, даврага энди тажрибали чавандозлар тушишганди. Солим ҳам аста-секин каттара бориб, ниҳоят, бир хўкиз ва бир туяга етди. Ана шунда ўртага Тангри полвон ўз човқари билан кириб келди. Мурод узокдан кўриб қолди. Ҳасан чавандоз кўктарлони билан унинг орқасидан келаверди.

Мурод ҳовликиб кичкинароқ тепаликка кўтарилди.

Мана, улоқни Тангри полвон ердан даст кўтариб олиб, от бошини манзил томон бурди. Бироқ худди шу лаҳзада унинг ёнида пайдо бўлган Ҳасан чавандоз човқар бошига қамчи солди. От манзил бошқа ёқда қолиб, тоғ-тошлар томон елиб кетди. Ҳасаннинг кўктарлони чопқир отлардан экан, бир пасда човқарни қувиб етди. Қуюқ чанг кўтарилган бўлса-да, эл-райят Ҳасан чавандоз мушукдай ташланиб, Тангри полвоннинг чап оёғи билан қўшиб улоқни ўзи томон тортганини илғаб қолди. Иккала от

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/oz/asar/306> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ
версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/306>
сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную
версию можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/306>